

SÖZSÜZ İLETİŞİM ÖĞELERİ AÇISINDAN TÜRK HABER SPIKERLERİNİN ANALİZİ

Ş.Emel GÜREL

1. GİRİŞ:

Görsel ve işitsel bir kitle iletişim aracı olan televiyonun bünyesinde göz ile kulak arasında yaşanan duyumsal rekabet, görsel öğelerin ağırlık kazanması ile sonuçlanmıştır. Bu çerçevede büyük güç kaynağı konumunda olan televizyon haberciliği de, geçirdiği evrim sonucunda enformasyon ağırlıklı bir kamu hizmeti olmaktan çıkarak, bir eğlence gösterisi ve görsel bir şov niteliğine bürünmüştür. Kişilik oryantasyonlu bu yeni habercilik anlayışı haber spikerini televizyon kanalının kamuoyundaki uzantısı konumuna getirmiştir. Dil, estetik ve formüller yardımıyla kurgulanan, kültürel ve iletişimsel birer ikon olarak simgeleşen haber spikerlerinin toplumsal yaşam içindeki belirleyicilikleri ise artan bir önemdedir.

II. SÖZSÜZ İLETİŞİM VE HABER SPIKERLİĞİ AÇISINDAN ÖZELLİKLERİ

İletişimin olduğu her yerde etkileşim, etkileşimin olduğu her yerde iletişim vardır. Bu iki olgu birbirinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Sözsüz iletişim, ekmiyeşimsel bir durumda tüm davranışların duyguları ifade ettiği gerçeğinden hareketle daima iletişim sağlamaktadır. Sosyal psikologların uzun yıllar boyusürdükleri çok sayıda araştırmacısına göre insanların birbirleriyle kurdukları ilişkilerde sözsüz mesajların etkisi çok yüksektir. Sözsüz davranış analiz ve tahminleri, kişinin iç dünyası hakkında olasipotezler için fikir vererek sağlıklı iletişim akışını mümkün kılmaktadırlar.

Bu çalışmada sözsüz iletişim; ses ögesi, bedensel davranış ve edimleri kapsayan beden dili ögesi ile nesnel öğeler bağlamında irdelemiştir.

A. SÖZSÜZ İLETİŞİM VE SES ÖGESİ

Çok yönlü ve boyutlu bir olgu olan konuşmanın dokusunda fiziksel, örgensel ve dilsel öğeler bulunmaktadır. lardan biri olan ses, konuşmanın tüm dokusunüsünü oluşturan en önemli öğedir. Ses, sözcüğün oluşumunu etkilemesi, konuşmacının tutumunu, çoşkusal veünsel yönünü, daha kapsamlı bir bakış açısıyla kişiliğini yansıtmaya yönünden önemlidir. Güzel ve etkili konuşmayı oluşturacak sesin niteliklerini konuşmacının sesinde yaratabilmektedir. Bu nitelikler işitilebilirlik, tatlılık, esneklilik, akıcılık, açıklıktır.

¹ Emin ÖZDEMİR, *Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı*, Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık, İstanbul, 1986, s.46

1.İşitilebilirlik: Konuşmacının ağzından çıkan her sözcük, dinleyiciler tarafından açıkca ve kolayca işitilmeli, anlaşılmalıdır. Konuşma ortamına göre sesin düzenlenmesi önem verilmesi gereken bir unsurdur.

2.Tatlılık: Sesin çok anlamlı ve görece bir unsur ola özelliğini kazanması; genizsi, itici, renksiz gibi olumsuz nitelikler taşımamasıyla olanaklıdır. Sesin neşeliliği de önemli bir faktördür. Neşeli ses yüksek tondadır ve ton farklılığı hep yukarı doğrudur. Ses yüksek, temposu hızlı, sürekliliği normal olmalıdır²

3. Esneklik: Tekdüzelikten kaçınma, sese esneklik kazandırma önemli noktalardan biridir. Bir konuşma aynı ses tonuyla başlayıp bitmemelidir. Konuşmanın yapısına, duygu ve düşüncelerin değişimine göre sesin değişimi zorunludur. Bu değişim sesin vurgulama, alçaltma, nitelik değiştirme gibi durumlara uymasına bağlıdır.

4. Canlılık: Diri, renkli, çarpıcı , esnek gibi niteliklerin tümü sesin canlılığını etkileyen niteliklerdir. Canlı bir ses dinleyicilerin ilgisini dağıtmadan, düşünce ve duyguların dinleyicilere aktarımına olanak sağlamaktadır.

5. Akıcılık: Sözcüklerin yumuşak bir biçimde birbirleriyle uyumlanarak söylenişidir. Sözcükleri tam öbeklendirmeme, yanlış soluk alma, vurgulamayı yerinde yapmama, sözcükleri ve cümleleri üst üste yığma, konuşma hızını iyi düzenlememe akıcılığı etkileyen ve bozan unsurlardır.³

6. Açıklık: Konuşmacı sözcükleri ve kelimeleri oluşturan sesleri tam olarak söylemelidir. Açıklığın sağlanması, özellikle seslerin ve hecelerin birbirine tam olarak ulanmasına bağlıdır.

² Ken Cooper, **Sözsüz İletişim**, Çeviren: Tunç Yalkı, İlgı Yayıncılık, İstanbul, 1989, s.225.

³ Emin Özdemir, age., s.47.

B. SÖZSÜZ İLETİŞİM VE BEDEN DİLİ ÖĞESİ

Julius Fast'ın aynı adlı kitabı ile gündeme gelen beden dili terimi, sözsüz iletişimin ses haricinde, yalnızca fiziksel iletişim ile ilgili olan bölümüne işaret etmektedir.⁴ Bedene ait dışa vurumlar, bilinçaltını tepkiye yönlendirmekte ve farkında olmadan bazı davranışlar yapılmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda, duygu ve davranışların anlaşılmasında kelimelerin değil, beden dilinin esas alınmasını savunmak yanlış olmayacaktır.

Duygu ve coşkuların beden dili ile aktarımı toplumun özerkliklerine bağlı olarak değişmekte, toplumsallaşma süreci içinde kültürle bağıntılı olarak kazanılmakta, benimsenmekte ve saklanmaktadır. Ünlü Zoolog Desmond Morris, homo sapiens denen çıplak maymunun bilgisini ne denli çoğaltılmış olursa olsun yine de çıplak maymun olarak kaldığını, davranışlarını ne denli soylu nedenlere dayandırırsa dayandırсын yine de ilk başta ki, o pek soylu olmayan güdülerden vazgeçemediğini söylemektedir. Diğer primat gruplarıyla paylaşılan temel içgüdüsel homurtu, inilti, çığlık gibi doğal sesli ifadelerin oldukları gibi kaldıklarına dikkat çeken Morris; gülümseme, sırtma, kaş çatma, korkmuş yüz, kızgın yüz gibi ifadelerin sürdüğünü ve bunların bütün toplumlar için aynı anlamları taşıdıklarını çeşitli kültürel ifadelerin benimsenmesine rağmen anlam ve önemlerini yitirmediklerini söylemektedir. Konuşma öncesi dönemde sembolik, kültürel haberleşmenin o korkunç mekanizması altında ezilmeden önce, küçük hareketler, duruş değişiklikleri ve ses tonlarının ayrıntıları birer ipuçları niteliği taşıymaktaydı.⁵

⁴ Ken Cooper, age., s.27.

⁵ Desmond Morris, Çıplak Maymun, çeviren: Nuran Yavuz, İnkılap Kitabevi, Sümbül Basımevi, İstanbul,1985,s.121.

Yaşanan şartlar içinde, birbirini izleyen hareketlerle değer ve önem kazanan, ses tonu ile desteklenen ve kelimelerle son şeklini alan karmaşık bir süreç olan beden dili⁶, anlatımda kolaylık sağlamak amacıyla mimik, jest, destek objeleri ve postür öğeleri çerçevesinde ele alınmıştır.

1. Mimikler: Yüz kaslarının devinimi ile hayat bulan mimikler duygu ve coşkuların yüze yansıması, yüzde anlam bulması yoluyla diğer kişilere görsel sinyaller gönderen hareketlerdir. Dikkatli gözlem yapan psikologlar, mimiğin (yüz hareketleri bilgisinin) zamanla psikonomi olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu çerçevede, sürekli gülen bir kişinin bu şen hali yüzünde iz bırakmakta, ağzını sık sık büzen dudaklarını büken kimsenin de yüzüne somurtkanlık ifadesi gelip yerleşmektedir. Ruhsal davranış ve niteliğin ruhsal alanayansıdığı çok eskiden beri kabul edilen bir gerçektir.

Televizyon haberciliğinin en önemli özelliği haberciliğe insan öğesini katmasıdır. Radyo habercisinde ses ön plana çıkmakta, dolayısıyla ses ne denli profesyonel olursa olsun duygusuz ve kişisiz olarak algılanmaktadır. Televizyon; duygusuz, kişisiz sesler insanlaştırmakta, sesin mekanikliğinin yanı sıra, kişinin görünmesi sese insanlık öğesini katmaktadır. Radyoda okuyan bir makine, televizyonda ise insandır.⁷ Öte yandan sinemada son derece önemli olan aksiyon televizyonda önemini yitirmiş, yakın çekimle daha belirgin hale gelen tepkiler, reaksiyonlar ve yüz ifadeleri güncellik kazanmıştır. Yakın plan yüz çekimleri izleyicilerin seyrettikleri kişi ile özdeşlik kurması, duygusal işbirliği içine girmesini

⁶ Zuhâl Baltaş-Acar Baltaş, *Bedenin Dili*, Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık, İstanbul, 1992, s.5

⁷ Seyide Parsa, *Televizyon Haberciliği ve Kuramları*, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları No:3, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1993, s.26.

sağlamaktadır.⁸ Böylelikle devamlılık (continuity) ve tarih (history) öğeleri ile birlikte Horace Newcomb'un belirttiği "Televizyonun estetik formülleri"nden biri olan içtenlik (intimacy) öğesi hayata geçmekte ve iletişimin duygusal bazda akışını gerçekleştirmektedir. Televizyonun yapısından kaynaklanan bu özellikler nedeniyle yakın çekimlerin çokça kullanımı herhangi bir mimik ve yüz ifadesinin önem kazanmasına neden olmaktadır. Tüm bu nedenler yüzünden haber spikerleri mimik ve jestlerine dikkat etmek, haberin içeriği ile uyumlaştırmak zorundadırlar.

2. Jestler: Güdüsel ya da bilinçli baş, el, kol hareketlerinin anlatım amaçlı olarak kullanımı jestleri oluşturmaktadır. Toplumsal ve inanç farklılıkların yanısıra bireysel farklılıklar da bu konuda önem taşımaktadır. Jestler, farklı durum ve zamanlarda farklı şiddet ve sıklıkta kullanılabilen, içinde bulunulan duygusal durumun yanı sıra konunun kişi için taşıdığı duygusal önem de bu konuda belirleyici olmaktadır.

3. Baş hareketleri: Baş hareketleri, alın ortasından burun doğrultusunda çeneye dek dikey bir çizgi ile, kulak ve göz altı hizasında uzanan yatay bir çizgi ekseninde değerlendirilmektedir. Yatay çizgi kapsamındaki hareketler, kişinin kendisi ile ilgili algılama ve değerlendirmelerin yanı sıra içinde bulunulan durumla ilgili tutumları da yansıtmaktadır. Yukarıdan aşağıya doğru uzanan yatay çizgi ise, kişinin diğer insanlarla ilgili tutumunu işaret etmektedir. Başın yatay eksen üzerinde yukarıya doğru kalkık olması, duruma karşı çıkış ve üstünlük gibi farklı duygularla ilintili olabilmekte, yatay eksen üzerinde aşağıya ve merkeze dönük baş hareketleri uysal bir

⁸ Seyide parsa, Televizyon Estetiği, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları No:6, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1994, s..10.

görünüm sergilenmektedir. Başın yatay eksen çerçevesindeki hareketlerinin iletişimde bulunulan kişiye dönüklüğü anlama, tersi bir durum ise anlaşılama durumu simgelemektedir. Yakınlık duyulan kişi ve görüşlere doğru başla hafif yaklaşma söz konusuysen, başla uzaklaşma tersi bir durumu yansıtmaktadır. İletişim sürecinde dinleyen kişinin başını hafif hafif sallaması konuşan kişide anlaşıldığı hissini uyandırmakta, dolayısıyla iletişimin işlerliğini arttırmaktadır. Pek çok kişi daha iyi dinleyebilme amacıyla başını hafif yana çevirirken, bu hareket değerlendirme ve derin düşünce işareti de olabilmektedir.

b. El ve kol hareketleri: El hareketleri konuşmaya ritm ve vurgu katarak düşüncenin duygusal tonunu ortaya koymaktadır. Ellerin konuşma sırasında temel görevi konuşmanın önemli noktalarını vurgulamaktır.⁹ Ellerin parmak, avuç içi, kenar ve üstü olmak üzere dört temel bölgesi vardır. Avuç içi kullanım biçimi duygu, düşünce ve iç dünya ile ilgili son derece önemli bilgiler vermektedir. Avuç içini göstermek dostça, barışçıl bir yaklaşımdır. Açık duran bir el, güven ve dostluk sunar, uyum ve uzlaşmayı vaat etmektedir. Avuç içinin aşağıya dönük olması, elin tersinin yukarı veya karşısındaki kişiye bakması kişinin hassas tarafını dış dünyaya kapadığının göstergesidir. Konuşma sırasında sürekli olarak elinin tersini konuştuğu kişiye karşı tutan insanlar fikirleriyle adeta bir duvar örerek her türlü uzlaşmayı imkansız kılmaktadırlar. Elin kenarı ile yapılan jestler tıpkı karate darbeleri gibi çok güçlü olmakla beraber hareketlere kesin ve seri anlamlar kazandırmaktadır. Elin tersi canlılığı simgelemekte, saldırgan, hasmane veya olumsuz olabilmektedir. Elleri yapılan en saldırgan jest olarak niteleyebileceğimiz sıklık

⁹ Zuhal Baltaş-Acar Baltaş, age., İstanbul, s.61.

yumruk gücün evrensel simgesidir. bu çerçevede yumruk, iş hayatında öfke, uyuşmazlık, korku ve endişe anlamında kullanıldığı için nadiren olumlu anlam taşımaktadır. Yumruğun avuca veya masaya vurulması ise vurgu amaçlı bir kullanımdır.

Kolların hareketi de özel bir anlam taşımakta ve göğsü öne çıkartan, insanı harekete geçiren aktif bir duygusal enerjiyi yansıtmaktadır. Konuşurken el ve kollarını fazla oynatmak kabalık kabul edilmesine rağmen hiçbir jest yapmadan konuşan kişi son derece monoton bir izlenim yaratmaktadır. Buradan hareketle ellerni hareketi olmaksızın düşünce ve duyguların aktarımının imkansız olduğunu söylemek mümkündür.

3. Destek objeleri ve kişinin kendi kendine teması:

İnsan dengesini kaybettiği veya kendini güvende hissettiği zaman gereksinilen destek çakmak, sigara, çanta gibi bir nesneyi kavrama yoluyla giderilmektedir. Haber spikerlerinin kağıt ya da kalem sıkı sıkı tutmaları, bu nesnelere adeta bir can kurtaran simidi gibi gördüklerinin ve onlardan güç aldıklarının göstergesidir. Özellikle özgüveni düşük kimselerde, bir şeyleri veya bir yerleri tutma ve kavrama ihtiyacı çok fazladır. Bu bir sandalye arkılığı veya masa kenarı olabilir. Aynı şekilde yoğun baskı altındaki kişi güven ve destek arayışıyla parmaklarını ağzına sokmaktadır. Desmond Morris'e göre bu jest, kişinin çocukluğundaki emme refleksinin yetişkin hayata yansımadır. İnsanların kendilerine en çok temas ettikleri ve gerginliklerini hafiflettikleri davranışlar en sık rastlanırlık derecesine göre sıralanabilmektedir: 1. Eli çeneye dayamak, 2. Saçı tutmak, 3. Eli yanağa dayamak, 4. Ağıza dokunmak, 5. Eli şakağa yaslamak.¹⁰

¹⁰ Desmond Morris, Sevmek Dokunmaktır, 2. Baskı, Çeviren: Nuran Yavuz, İnkılap Kitabevi, Sümbül Basımevi, İstanbul, 1986, s.254.

Kollarla beden sarılmak, elleri cebe sokmak gibi hareketler temas ağırlıklı ve rahatlatıcıdır. Güven ihtiyacının arttığı durumlarda kişi, kendisini kucaklayarak artmış olan iç gerginliğini gevşemeye dönüştürmektedir. Topluluk içinde kendine temasın ve dış dünya ile ilişkileri sınırlandırmanın en güvenli yollarından biri özellikle erkekler için elleri cebe sokmaktır. Bu jest kişiyi önemsiz biri gibi gösterebildiği gibi eşlik eden davranışa bağlı olarak güçlü gösterebilmektedir. Konuşmak için ayağa kalkarken ellerin ceket veya arka pantolon cebinde olması ya da tek elin yan cepte olması ve yürüyüp izleyicilerin tam karşısında durulması güven verici ve iş adamı tarzına uygun bir hava taşımaktadır.¹¹ Elleri cebe sokmak diğer haber spikerlerinden farklı olarak Ali Kırca'ya özgü bir harekettir.

Bacak bacak üstüne atma ya da avuç içlerinin çapraz olarak birbirinin içine konması ve parmakların birbirini sarması diğer temas ve güven duygusu telkin edici hareketlerdir. Ellerin ve parmakların teması haber spikerlerinin en çok tekrarladıkları ve kendi bedenlerine temasla rahatlık kazandıkları hareketlerden biridir. Öte yandan Show TV Ana Haber Spikeru Reha Muhtar'ın sık sık yaptığı gibi başparmağından ayrı olarak, iki elin parmaklarının birbirine değer bir şekilde tutulması, ellere bir kule görüntüsü vermektedir ve bir üstünlük ifadesidir. Kendini güvende hissetmeyen canlının bir cisim arkasına saklanması doğal bir korunma davranışıdır. Yaşamın daha ileri dönemlerinde kol kavuşturma ve bacak bacak üstüne atma hareketiyle bu engeller sürdürülmektedir. Temelde ise korunmaya yönelik savunucu duygu vardır. Kişi dinlediği ile aynı fikirde değilse kollarını kavuşturmaktadır. Ken Cooper ve Desmond Morris gibi yazarlara göre ise kol

¹¹ Eleri Sampson, İmaj Faktörü, Çeviren:Hakan İlgün, Rota Yayıncılık, 1995, S.40.

kavuşturma gereğinden fazla abartılmış, taklit edile edile günümüze dek gelmiş, ancak hiçbir anlama sahip olmayan bir harekettir.

4. Bedenin Duruşu (Postür): Oturma sırasında bedenin üst bölümünü kullanma biçimi kişinin iç dünyası konusunda fikir vermektedir. Dik bir oturuş canlılık ve hayat enerjisi ifadesi olup, çökük bir oturuşa çekingenliği ve azalmış hayat enerjisini simgelemektedir. Vücudun üst kısmının, bedenin ve boyunun dikliği özellikle kadınları çekici kılan bir öğedir. Başka bir açıdan ele alırsak yükseklik gücün ve üstünlüğün bir simgesidir, estiden beri tercih edilmiş ve başarı ile özdeş tutulmuştur. Özellikle Amerikan toplumu, fiziksel özellikleri fazla önemsemekte ve fiziksel ölçülerle başarıyı eş anlamlı tutmaktadır. Ken Cooper, kişiliklere iriliklerinin etkisini en üst düzeye çıkarmalarını, daha yıkan egemenlik alanları kurmalarını, demir gibi el sıkıp yüksek sesle konuşarak fiziksel üstünlüklerini her fırsatta vurgulamalarını öğütlemektedir. Televizyon haberciliğinde de bu öğütler uyarınca davranıldığını söylemek mümkündür. Spikerlerin fiziksel tarsi ile uyumlu dekor, kamera çekimleri ve aydınlatma yöntemleri ile fiziksel yapı olduğundan farklı görünebilmektedir.

C.SÖZSÜZ İLETİŞİMDE NESNEL ÖGELER VE İMAJ FAKTÖRÜ

Sözsüz iletişimde nesnel öğeler kıyafetleri, aksesuarları ve renkleri kapsamaktadır. Bu bağlamda kişisel kimliğin özellikleri olarak her dönemde önemli bir rol oynayan ve çağlar boyunca kuşaktan kuşağa, kültürden kültüre o dönemi yansıtan etkili simgeler olarak işlev gören kıyafetler aracılığı ile yaratılan bilinçli ya da bilinçsiz görsel imaj bireyler arası etkileşimde belirleyici bir öğedir. Leon Festinger'in bilişsel uyumsuzluk kuramı (cognitive

dissonance theory' uyarınca birey kendi tarzına uygun ya da yakın giyimli kişilerin aynı tavır, inanç ve değerleri taşıdığı sonucuna varmakta ve olasılıkla bu kişilerin çekiciliğine kapılmaktadır. Bu anlamda, giysiler karakter ve tarza ilişkin mesaj iletme özelliğine sahiptirler.

Aksesuarlar, bireyin sahip olduğu özellikleri vurgulama ve dikkat çekme amaçlı olarak kullanılabilen, ancak bütünsel görünüş ve tarzla uyumlu olma zorunluluğu taşımaktadırlar. Bu bağlamda gözlük, çalışkan ve otoriter bir izlenim yaratabilmektedir. Ancak gözlük çerçevesinin seçimi özen gösterilmesi gereken bir noktadır. Sözsüz iletişim açısından, gözlüklü bir kimsenin belli bir neden olmaksızın gözlüğünü takıp çıkarması asabiyete işaret ederken, gözlüğün çıkarılıp sertçe masa üzerine bırakılması vurgu amaçlı bir jesttir.

Kişisel tarza katkıda bulunan mücevheratların özensiz kullanımı fiziksel yapıyı önemsiz kılan bir olumsuzluk taşımaktadır. Üstünde ad yazılı bilezikler, ince altın zincirler, kalpli kolyeler fazla kişisel olmaları nedeniyle yeterince güçlü bir tarz oluşturmamakta ve kişinin iş yaşamındaki görünüşüne gereksiz yere karşılık yaratmaktadır.¹² Zincir, iblezik gibi aksesuarlar, haber sipikerleri açısından sunum esnasında masaya çarpıp ses çıkararak olumsuzluklar yaratabilmektedirler. Bu olumsuzlukları minimize etmek için bu tür aksesuarların yeğlenmemesi, kol saatinin ise bileğe sıkıca bağlanması gerekmektedir.

¹ Tutarlılık kuramlarından (consistency theories) en bilineni olan bu kurama göre, insanlar inanç, yargı ve eylemlerindeki tutarsızlıklar dalayısıyla ortaya çıkan uyumsuzluğu azaltma amacıyla kendi düşünce ve eylemleriyle uyumlu enformasyona ilgi duymaktadır.

¹² Eleri Sampson, *age*, s.97

Son olarak tarih boyunca simgesel iletişim araçları olarak kabul gören renklerin sözsüz iletişime katkısı daha çok psikolojik boyutludur. Bu anlamda, renkler doğru kurgulanma ile mesaj iletiminde etken olarak kullanılabilmekte ve mesaja farklı bir anlam yükleyebilmektedirler.

III. SÖZSÜZ İLETİŞİM ÖĞELERİ AÇISINDAN TÜRK HABER SİKERLERİNİN ANALİZİ

Bu bölümde sözsüz iletişim öğeleri ışığında Türk Televizyon Kanallarının Ana Haber Bülteni Spikerlerinin analizi yapılmıştır. Buradan hareketle 8.1.1997 itibariyle Star Ana Haber Bülteni Spikeri Gülgün Feyman, 9.1.1997 tarihi itibariyle Show TV Ana Haber Bülteni Spikeri Reha Muhtar, 10.1.1997 tarihi itibariyle Atv Ana Haber Bülteni Spikeri Ali Kırca, 11.1.1997 tarihi itibariyle TRT Ana Haber Bülteni Spikerleri Zafer Kiraz ve Gülen Bican 12.1.1997 tarihi itibariyle Kanal D Ana Haber Bülteni Spikeri Serap Ezgü irdelenmiştir.

Belirtilen tarih itibariyle Gülgün Feyman, dinamizm ve canlılık simgeleyen turuncu renk bir ceket giymiş ve aksesuar olarak ince altın halka küpe ile kol saati kullanmıştır. Sade, ancak şık bir görünüm söz konusudur. Modern ve daha genç bir görünüm veren kısa kızıl saçına uyumlu bir makyaj yapmıştır. Masanın üzerindeki bardak doğal bir görünüm yaratmakta, sözsüz iletişim açısından ise mülkiyet amaçlı bir davranış olup kişilik göstergesi olduğu kabul edilir. Kamera çekimleri, omuz ve yüz çekimleri ağırlıklıdır. Kullanılan yakın çekimler dolayısıyla aşırı kaç hareketleri ve mimikler alaycı bir ifade yaratmaktadır. Özellikle açılış ve kapanışlarda masa üzerinde ve kenetlenmiş eller dikkat çekicidir. Bu hareket kişinin kendi

kendisine teması dolayısıyla iç dünyasındaki huzursuzluğu hafifletme amaçlı yapılabileceği gibi kendine güven ve üstünlük simgeleyen bir jest de olabilir. Feyman'ın dik oturuşu canlılık ve hayat enerjisi sergilemekte, eknidne güvenen bir yapıya sahip olduğunu işaret etmektedir. Haber metinini Promp-Ter'den okuduğu halde önünde kağıtlar olması yapaylığı kırma amacına yöneliktir. Sunum sırasında elinde tuttuğu kağıtlar ve kalem destek objesi konumunda olup gerginliği sergilemektedir. Haberin içeriğine göre ses tonu ve yüz ifadesi esnek bir durum almaktadır, bu da sunumda başarıyı beraberinde getirmektedir. Stüdyo konukları ile konuşurken konuğa doğru dönme, konuk konuşurken baş sallama, eli çeneye dayama duyuları ilginin ifadeleridir. Konuşma sırasında yapılan açık el hareketleri dostluğu ve barışı simgelemekte ve konuğu rahatlatmaktadır. Ancak masaya dayalı kol, konuk karşısında sahip olunan hakimiyeti yansıtır niteliktedir.

Belirtilen tarihli Show Tv Ana Haber Bülteni'nda Reha Muhtar mahafazakarlığı ve klasik bir stili simgeleyen bej rengi bir ceket, genç ve sportif bir görünüm veren açık mavi gömlek giymiş ve sarı ile kahverengi renklerinin hakim olduğu bir kravat takmış, aksesuar olarak kol saati ve ince altın bilezik kullanmıştır. Ellerinin sürekli masa üzerinde açık ve masaya yapışmış bir şekilde durması en dikkat çekici beden dili işaretidir ve masadan güç almaya çalışmanın ve gerginliğin yansımasıdır. Masanın üzerindeki bardak, nazar boncuğu mülkiyeti temsil etmekte ve etki uyandırıcı, merakı arttırıcı bir görünüm yaratmaktadır. Özellikle masanın üzerindeki nazar boncuğu nazara inanan Türk toplumunun bilinçaltına "içimizden biri" mesajını vermekte ve izleyici kitle ile iletişimi kuvvetlendirmektedir. Sık kullanılan omuz ve göğüs çekimler, mimikleri kontrol edemeyen ve fiziki avantajları pek de fazla olmayan Reha Muhtar için uygun

teknikler değildir. Dik oturamaması, üstelik iri cüssesine rağmen masanın üzerine fazla eğilmesi diğer olumsuz noktalarıdır. Sesine esneklik verememesi ve tonlamalardaki başarısızlığı haberlerin etki oranlarını düşürmektedir. Sürekli tuttuğu kalem ve zaman zaman kullandığı kağıtlar yine destek objesi konumundadır. Konuklara önündeki kağıtlara bakarak sorular sorması olumlu izlenim yaratmakta, ciddi bir görünüm vermektedir. Konuklara doğru dönmesi ve eğilmesi duyduğu ilginin ifadesidir. Çok beirgin olan iç çekişler ve acı dolu yüz ifadesi ise gerginliğin işaretidir. Öte yandan haberin içeriği ile bütünleştiği için izleyicinin Muhtar'a yakınlık duymasına ve samimi bulmasına neden olmaktadır. üzgün konukların ellerini tutması acıyı paylaşmaya yönelik bir hareket olduğu uçun samimi ve halkın içinden biri olduğu izlenimini vermektedir.

Belirtilen tarip itibariyle Ali Kırca saygınlık ve kalite çağrıştıran lacivert blazer ceket, lacivert yelek, beyaz gömlek giymiş; kırmızı, lacivert ve beyaz renklerin karışımından oluşan kravat takmıştır. Sunduğu haberin içeriğine çok ters olmamak kaydıyla tebessüm ederek konuşması en dikkat çekici özelliği olup; yaşamla barışık, pozitif bir kişilik yapısını temsil etmektedir. Haberın içeriğine uyumlu, sade ve gözü yormayan mimik ve jestleri olumlu bir izlenim bırakmaktadır. kullanılan sık göğüs çekimler ile dengeli bir şekilde bu olumlu özellikler izleyiciye yansıtılmaktadır. Masanın üzerinde bardak, telefon, kağıtlar doğal görünüm yaratmakta ve haberlerin genel karakteri ile örtüşmektedir. Sandalyenin kolunu, kağıtları tutması, masaya dokunması gerginlik ve heyecan yatıştırmaya yönelik hareketlerdir. Açılış ve kapanışta ayağa kalkması, yürüyerek konuşması monotonluk yıkmaya yönelik jestler olup izleyicinin dikkatini uyanık tutmaktadır. Öte yandan Kırca'nın elini pantolon cebine sokması güven verici bir

harekettir ve kişisel tarzı ile uyumludur. erkeklerin topluluk içindeki en sık kullandıkları kendine temas hareketinin elleri cebe sokma olduğu savını ise kanıtlar niteliktedir. Kırca'nın zaman zaman yaptığı kol kavuşturmak ve kollarla bedene sarılma da, yine kişinin kendisine temas dolayısıyla gerginliği azaltıcı hareketlerdir.

Belirtilen tarihteki TRT Ana Haber Bülteni Zafer Kiraz ile Gülen Bıcan birlikte sunmuşlardır. TRT, diğer televizyon kanallarından farklı olarak haber sunumunda kadın ve erkek haber spikerlerini birlikte kullanmaktadır. Haber bültenlerinde "aile" kavramı pek çok yabancı kanal tarafından yeğlenen bir yöntemdir. Ancak ne tür bir televizyon ailesi sunulursa sulunsun ortak olan nokta, çiftlerin birbirleri ile iyi anlaşığı ve birbirlerinin konumlarını iyi bildiği mutlu bir aile izleniminin sergilenmesidir.¹³ Göğüs ve bel çekimlerin ağırlıklı olduğu bültende Zafer Kiraz; lacivert ceket ve yelek, açık mavi gömlek giymiş, sarı ve lacivert renklerin hakim olduğu bur kravat takmıştır. Amsesuar olarak yüzük kullanmıştır. Gülen Bıcan ise kırmızı ceketin üzerine sarılı-siyahlı büyük bir fular takmıştır. Siyah kası saçlara ve zayıf bir beden yapısına sahip olduğu düşünüldüğünde fular, büyüklüğü ve renklerin canlılığı dolayısıyla aşırı dikkat çekici görünmektedir. Yuvarlak klipsli küpeler aksesuar olarak seçilmiştir. İki sunucunun da diksiyonlarının ve ses tonlarının düzgünlüğü dikkat çekici olup, yüz ifadelerinin kontrollü ve ciddi olması aşırı mimiği engeller niteliktedir. Masa üzerinde kenetlenmiş eller ve desetek nesnesi konumundaki kalem nadir de olsa kullanılan jestlere örnektir. Dik oturuş ise diğer bir belirleyici jesttir.

¹³ Neil Postman-Steve Powers, **Televizyon Haberlerini İzlemek**, Çeviren:Aslı Tunç, Kavram Yayınları, İstanbul, 1996, s.34

Belirtilen tarihteki Kanal D Ana Haber Bülteni'ni Serap Ezgü sunmuştur. Ezgü; siyah ceket, beyaz gömlek ve bordo süveter giymiştir. Ceket ve gömlek düğmelerinin sonuna kadar ilikli olması ve kısa kızıl saçları muhafazakar bir görünüm vermektedir. Aksesuar olarak klipsli tek taş küpe ve gümüş yaka iğnesi seçmiştir. Diksiyonunun düzgünlüğü dikkat çekicidir. Diğer haber bültenlerinden farklı olarak yaka mikrofonu kullanılmaması, bunun yerine masanın üzerinde mikrofon bulunması dekorda farklılık yaratma amaçlıdır. Jest ve mimikler sekronize ve oturmuş bir yapıdadır.

IV. SONUÇ

İmge ve düşüncelerin yayılmasına en etkili iletişim aracı olan televizyon George Gerbner'in deyemiyle toplumun aynasıdır ve toplumla sekronize bir ilişki içiresindedir. Bu gerçekten hareketle, dünya genelinde kültürel bazda yaşanan toplumsal, siyasal ve iktisadi değişimlerin, başat eğilimlerin yansımalarının başta televizyon olmak üzere tüm kitle iletişim araçlarını biçimlendirdiğini öne sürmek olanaklıdır. İdeolojilerin yıkıldığı, simgelerin ve imajların ön planda olduğu ve insanları yönlendirdiği günümüz toplumunda, değişen habercilik anlayışı paralelinde, haber spikerleri iletişimsel ve kültürel bir ikon konumuna oturtulmuştur. Dil, estetik ve imagoji yardımıyla toplumsal eğilimlerin sırtında yükselen haber spikerleri konumları gereği toplumsal belirleyiciliğe de sahiptir. Tecimsel amaçlı bir faaliyet olan televizyon kanalları bünyelerinde barındırdıkları toplumsal eğilimler doğrultusunda haber spikerlerini biçimlendirirken, bugünün hız ve şeffaflık dünyasında kolaylıkla dökülen yıldızlar, yalnızca alt düzey çakırları tatmin eder boyuttadır. Bu bağlamda haber spikerlerinin, görsel imajlarının ötesinde,

habercilik donanımlı kişiler olmaları gerektiğini söylemek ve bu doğrultuda bir gelişmeyi ümet etmek yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- BALTAŞ, Zuhâl-Acar, **Bedenin Dili**, 5. Basım, Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık, İstanbul, 1992
- COOPER Ken, **Sözsüz İletişim**, Çeviren: Tunç Yalkı, İlgî Yayıncılık, İstanbul, 1989
- CÜCELOĞLU Doğan, **Yeniden İnsan İnsana**, 6. Baskı, Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık, İstanbul, 1994
- KÖKNEL Özcan, **İnsanı Anlamak**, 5. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994
- MORRIS Desmond, **Çıplak Maymun**, Çeviren:Nuran Yavuz, İnkılap Kitabevi, Sümbül Basımevi, İstanbul, 1985
- MORRIS Desmond, **Sevmek Dokunmaktır**, Çeviren Nuran Yavuz, 2. Baskı, İnkılap Kitabevi, Sümbül Basımevi, İstanbul, 1986, s.254
- ÖZDEMİR EMİN, **Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı**, Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık, İstanbul, 1986
- PARSA Seyide, **Televizyon Haberciliği ve Kuramları**, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, No:6, Ege Üniv.Basımevi, İzmir, 1994
- POSTMAN Neil-POWERS Steve, **Televizyon Haberlerini İzlemek**, Çev:Aslı Tunç, Kavram Yayınları, İstanbul, 1996
- SAMPSON Eleri, **İmaj Faktörü**, Çev:Hakan İlgün, Rota Yayın Tanıtım, İstanbul, 1995
- ZIELKE Wolfgang, **Sözsüz Konuşma**, 1.Baskı, Çev:Esat Mermi, Say Yayınları, Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, 1993

